PÄÄESIKUNTA **HE 70/2017 vp**

Apulaisosastopäällikkö

Pekka Turunen

Toimistopäällikkö

Henrikki Selkee

7.9.2017

EDUSKUNNAN PUOLUSTUSVALIOKUNNALLE

HALLITUKSEN ESITYS EDUSKUNNALLE LAEIKSI VALTION VIRKAMIESLAIN JA TURVALLISUUSSELVITYSLAIN MUUTTAMISESTA SEKÄ ERÄIKSI NIIHIN LIITTYVIKSI LAEIKSI

Johdanto

Hallituksen esitykseen (HE 70/2017, Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi valtion virkamieslain 7 ja 8 c §:n ja turvallisuusselvityslain muuttamisesta sekä eräiksi niihin liittyviksi laeiksi) ehdotetut muutokset ovat puolustusvoimien kannalta tärkeitä ja kannatettavia. On luonnollista, että valtion virkamieslakia (750/1994) ja maanpuolustuskorkeakoulusta annettua lakia (1121/2008) koskevat muutokset käsitellään samassa yhteydessä turvallisuusselvityslain (726/2014) uudistuksen kanssa, koska nämä säännökset ovat suorassa yhteydessä nimitysharkintaa ja opiskelijoiden valintaa tehtäessä. Muodostuvaa asiakokonaisuutta tulisi siis arvioida, sen perusteella miten sen osat turvaavat muutoksilla haettavia tavoitteita. Lausumme hallituksen esityksestä tarkemmin seuraavasti.

Laki valtion virkamieslain (750/1994) 7 ja 8 c §:n muuttamisesta

Hallituksen esityksessä on täsmennetty valtion virkamieslain 7 §:n 1 momenttiin sisältyvää luetteloa niistä viroista, joihin voidaan nimittää vain Suomen kansalainen. Puolustusvoimien ja puolustusministeriön virkojen osalta oikeustila pysyy asiallisesti nyt voimassa olevan valtion virkamieslain mukaisena. Momentin 3 kohtaan on säädetty uutena asiana kansalaisuusvaatimuksesta ministeriön virkaan nimitettävästä, jonka tehtäviin kuuluu valmius- ja varautumistehtäviä tai jonka tehtäviin kuuluu muutoin kuin satunnaisesti käsitellä suojaustasoon I tai II kuuluviksi luokiteltuja asiakirjoja. Edellä mainittu muutos on hyvä ja kannatettava. Hallituksen esityksessä on myös täsmennetty valtion virkamieslain 7 §:n 2 momenttia siten, että kansalaisuusvaatimus ulotetaan määräaikaisen virkaan nimittämisen lisäksi myös tilanteisiin, joissa

henkilö määrätään tehtävään määräyksellä 1 momentissa tarkoitettua virkaa vastaavaan tehtävään. Tätä muutosta pidämme erittäin kannatettavana.

Hallituksen esityksessä on ehdotettu lisättäväksi valtion virkamieslakiin uusi 8 c §:n 1 momentti, jonka mukaan nimitysharkinnassa olisi varmistuttava virkaan valittavan henkilön nuhteettomuudesta sekä siitä, ettei hänellä ole sellaisia sidonnaisuuksia, jotka voisivat vaarantaa virkaan kuuluvien tehtävien asianmukaista hoitamista. Toiveenamme olisi, että joko hallituksen esityksen perusteluihin tai momentin tekstiin lisättäisiin myös maininta siitä, että lain 7 § 2 momentin mukaisesti menettely koskee yhtälailla tehtävään määräämistä kuin virkaan nimittämistä. Uutta momenttia tarkasteltaessa huomio kiinnittyy myös siihen, että se ei välttämättä lisää viranomaisen mahdollisuuksia henkilöiden ulkomaansidonnaisuuksien selvittämiseen. Ehdotetun sisältöisenä on vaara, että momentin säätämisen tavoitellut vaikutukset jäisivät teoreettisiksi. Puolustusvoimien virkamiehiä koskevat yleiset nimitysperusteet sisältyvät nykyisellään perustuslain 125 §:ään sekä puolustusvoimista annetun lain 37 §:n 1 momenttiin. Hallituksen esityksessä todetaan, että uudella säännöksellä toteutettaisiin ja tehostettaisiin perustuslain yleisten nimitysperusteiden toteutumista käytännössä. Esityksessä ei kuitenkaan ehdoteta säädettäväksi konkreettisia toimia, joilla nimitysperusteiden toteutuminen käytännössä varmistettaisiin. Momentin tavoite on muutoin kannatettava.

Laki turvallisuusselvityslain (726/2014) muuttamisesta

Turvallisuusselvityslakiin ehdotetuilla muutoksilla pyrittäisiin laajentamaan viranomaisen mahdollisuuksia selvityksen kohteen ulkomaansidonnaisuuksien selvittämiseen. Muutos velvoittaisi viranomaista selvittämään aikaisempaa tarkemmin nimitettävien henkilöiden ulkomaansidonnaisuuksia. Ehdotuksessa säädettäisiin turvallisuusselvityksiä laativalle viranomaiselle velvollisuus toimittaa nimittävälle viranomaiselle nimitettävän henkilön antamat tiedot ulkomaansidonnaisuuksistaan ja lisäksi laajennettaisiin toimivaltaisen viranomaisen toimivaltuuksia selvityksen kohteen haastattelujen avulla saada tietoja ulkomaanyhteyksistä. Ehdotetut muutokset ovat sisällöltään ja tavoitteiltaan hyviä ja kannatettavia. Yllä mainitut ehdotetut muutokset eivät kuitenkaan luo riittäviä keinoja ulkomaansidonnaisuuksien selvittämiseen. Turvallisuusselvityksen perusteena olevat tiedot tulisivat pääosin selvityksen kohteelta itseltään ja näiden tietojen luotettavuuteen tulee suhtautua varauksella.

Ehdotuksessa mainitaan, että viranomaisten tiedonsaantia parannettaisiin säätämällä selvityksen kohteelle tiedonantovelvollisuus ulkomaansidonnaisuuksistaan sekä antamalla viranomaisille oikeus hankkia tietoja myös ulkomaan viranomaisilta laissa säädettävissä tapauksissa. Hallituksen esityksessä ei kuitenkaan konkretisoida sitä, miten viranomaisten tiedonsaantimahdollisuudet muuttuisivat nykyisestä. Vaarana on, että muutos johtaisi vain viranomaisten työmäärän kasvuun ilman, että sidonnaisuuksia pystyttäisiin tarkastelemaan tarkemmin kuin jo nyt on mahdollista.

Turvallisuusselvityslakiin ehdotetut muutokset ovat yleisesti ottaen kannatettavia. Muutosten osalta on kuitenkin todettava, että vaikka ne laajentavat viranomaisen käyttämää nimitysharkintaan liittyvää tietopohjaa, ei viranomaisilla ole monessa tilanteessa mahdollisuuksia selvittää luotettavasti esimerkiksi henkilöiden voimassa olevia ulkomaan kansalaisuuksia. Tällöin vaikka tietopohja olisi laaja, ei tärkeitä tietoja tosiasiallisesti saada selvitettyä. Tämä on muutoksella tavoiteltujen vaikutusten kannalta jossain määrin ongelmallista.

Laki maanpuolustuskorkeakoulusta annetun lain (1121/2008) 16 §:n muuttamisesta

Maanpuolustuskorkeakoulusta annetun lain 16 §:n 3 momenttia on muutettu ja lakiin on ehdotettu lisättäväksi uusi 3 a kohta, upseerin virkaan johtaviin opintoihin valittavan henkilön nuhteettomuudesta, riippumattomuudesta ja luotettavuudesta. Lain 16 §:n uusi 3 a momentti on sisällöltään kannatettava. On kuitenkin todettava, samoin kun valtion virkamieslain muutoksen osalta, että ehdotetun sisältöisenä momentin säätämisen ajatellut vaikutukset saattavat jäädä teoreettisiksi.

Lopuksi

Ehdotetut lait muodostavat toimivan kokonaisuuden yllä mainituista huomioista huolimatta. Valtion virkamieslakia koskevien muutosten perusteluissa on käsitelty niitä tapauksia, joissa henkilö ei anna suostumusta turvallisuusselvityksen hankkimiseen tai valintamenettelyn aikana tietoisesti antaa puutteellisia tai virheellisiä tietoja tai muutoin harhauttaa turvallisuusselvityksen hankkimiseen liittyvissä asioissa. Virkamiesoikeudelliset säännökset antavat työnantajalle riittävät keinot seuraamuksien osalta. Mahdollista tulevaa oikeuskäytäntöä ohjannee hallituksen esityksen lähtökohtana olevat suojattavat intressit ja niiden taustalla olevan viranomaisen toiminnan luotettavuuden takaaminen.